

REMISSVAR

Föreningen Vårdnad Boende Umgänge i Sverige (VBU)

REMISSVAR

2026-08-10

Socialdepartementet

103 33 Stockholm

Betänkandet SOU 2026:08

- Rättssäker samhällsvård för barn och unga

Diarienummer: S2026/00236

SAMMANFATTNING

VBU välkomnar i huvudsak utredningens inriktning och delar bedömningen att den nuvarande regleringen i 14 § lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) uppvisar brister vad gäller tydlighet och genomslag för principen om barnets bästa. Föreningen tillstyrker flera centrala förslag men lämnar synpunkter och reservationer på enskilda punkter, vilka redovisas nedan

Tillstyrks:

- Förslaget att betona en socialnämnds ansvar att tillgodose barns och ungas rätt till umgänge (avsnitt 7.2.7)
- Förslaget att ersätta "ändamålet med vården" med "barnets bästa" som rekvisit i 14 § andra stycket LVU (avsnitt 7.2.7)
- Förslaget att socialnämndens ansvar och befogenheten att besluta om umgängesbegränsning utvidgas till syskon och andra närstående (avsnitt 7.3.9)
- Rätten för syskon och närstående att överklaga beslut om umgängesbegränsning (avsnitt 7.3.9)

Tillstyrks med reservation:

- Utökad rätt att hämta in uppgifter under vårdtiden (avsnitt 7.2.7), under förutsättning att proportionalitetskrav skärps och att berörda parter ges insyn och möjlighet att bemöta inhämtade uppgifter.
- Förslaget om drogtester i dess nuvarande utformning (avsnitt 7.4)

Efterlyses:

- Kompletterande åtgärder i form av utbildning, tillsyn och uppföljning för att säkerställa enhetlig tillämpning.

Rättssäker samhällsvård för barn och unga

- Slutbetänkande av Utredningen om stärkt barnrättsperspektiv i LVU

1. Utgångspunkt för yttrandet

Föreningen Vårdnad Boende Umgänge i Sverige (VBU) är en partipolitiskt och religiöst oberoende ideell förening, grundad 2006. Föreningen verkar för barns rätt till båda sina föräldrar och till hela sitt familjenätverk. VBU riktar sig till föräldrar som drabbats av vårdnadstvister enligt föräldrabalken (1949:381) eller som på annat sätt stängs ute från sina barns liv, samt till far- och morföräldrar, syskon och övriga närstående.

VBU har tagit del av slutbetänkandet Rättssäker samhällsvård för barn och unga (SOU 2026:8). Yttrandet avgränsas till de delar som berör föreningens verksamhetsområde, d.v.s. kapitel 7 om stärkt skydd och rättssäkerhet vid umgänge.

VBU vill dock understryka att LVU och familjerättens regler om vårdnad, boende och umgänge enligt föräldrabalken utgör skilda rättsliga system. Men bristerna i hanteringen av omhändertagna barns relationer med föräldrar och närstående återspeglar samma strukturella problem som VBU identifierat i de familjerättsliga processerna, d.v.s. otydliga motiveringar, bristande dokumentation framförallt av barnets bästa och avsaknad av effektiva rättsmedel.

Utredningens grundläggande syfte – att stärka barnrättsperspektivet och rättssäkerheten inom LVU – sammanfaller med VBU:s uppdrag. Föreningen delar utredningens iakttagelse att det finns stora och oacceptabla variationer i hur umgängesfrågor hanteras i landets kommuner, och att den nuvarande LVU-lagstiftningens otydlighet bidrar till godtyckliga beslut som drabbar barn, föräldrar och närstående.

VBU:s synpunkter i detta yttrande avser uteslutande förhållanden under pågående LVU-vård som rör barnets rätt till umgänge med föräldrar, syskon och andra nära anhöriga.

2. Avsnitt 7.2.7 - En tydligare bestämmelse om umgänge med barnets bästa som utgångspunkt

VBU tillstyrker förslaget.

Utredningen föreslår att 14 § LVU inleds med att betona en socialnämnds ansvar att tillgodose barns och ungas rätt till umgänge och utökar personkretsen till att även omfatta syskon och andra närstående. VBU har inget att invända mot detta. Tvärtom är det en välkommen förändring som är helt i linje med föreningens målsättningar, att barn ska ha rätt till umgänge med båda föräldrarna och hela sitt familjenätverk. Enligt VBU:s erfarenhet och utifrån vårt medlemsunderlag, drabbas även syskon och mor- och farföräldrar av umgängesbegränsningar och umgänges-sabotage, vilket generellt sett och i de allra flesta fall inte är förenligt med barnets bästa.

Enligt VBU:s erfarenhet kan begreppet "Ändamålet med vården" vara ett uttryck för en pågående och föränderlig process. Något som kan ändras under pågående vård, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. En förändring som ensi-digt beslutas av socialnämnden och som kan ha en påverkan på barnets rätt till umgänge med sina föräldrar, syskon och andra nära anhöriga. Enligt VBU:s erfaren-het kan begreppet "Ändamålet med vården" missbrukas som ett instrument för att rättfärdiga umgängesbegränsningar. En skiftning av fokus till "Barnets bästa" borde därför åtminstone minimera risken för osakliga eller tveksamma umgängesbe-gränsningar.

2.1 Barnets bästa ersätter "ändamålet med vården"

VBU tillstyrker förslaget.

Utredningen föreslår att förutsättningen för umgängesbegränsning i 14 § andra stycket LVU ändras från att begränsningen ska vara "nödvändig med hänsyn till ändamålet med vården" till att den ska vara "nödvändig med hänsyn till barnets bästa".

Utredningens genomgång av domar från förvaltningsrätter och kammarrätter bekräftar det VBU länge iakttagit: att viktiga beslut som rör barn, t.ex. om um-gänge/umgängesbegränsning, brister i kvalitet och ofta saknar ett konkret resone-mang om det enskilda barnets bästa.

Förändringen som föreslås kan skapa bättre förutsättningar för likabehandling och försvåra beslut som fattas slentrianmässigt och leda till att beslutsfattare tvingas till

en individuell och dokumenterad bedömning i varje enskilt fall. Den föreslagna förändringen stämmer också överens med domstolarnas praxis, där principen om barnets bästa är sedan länge en etablerad norm.

3. Avsnitt 7.3.9 – En socialnämnds ansvar för omhändertagna barns och ungas rätt till umgänge ska omfatta även syskon och andra närstående

VBU tillstyrker förslaget.

Utredningen föreslår att socialnämndens ansvar och befogenheterna att besluta om umgänge/umgängesbegränsning i 14 § LVU utvidgas till att uttryckligen omfatta syskon och andra närstående, och att sådana beslut ska vara överklagbara (Avsnitt 7.3.4).

Enligt VBU har barn rätt till hela sitt familjenätverk, om det är förenligt med barnets bästa. Föreningens erfarenhet är dock att mor- och farföräldrar, syskon och andra viktiga personer i ett barns liv osynliggörs i beslut om vårdnad, boende och umgänge samt även placerade barn. Den nuvarande LVU-regleringen medför att beslutsgrunderna är ofta oklara och det saknas en lagreglerad möjlighet att överklaga vissa beslut.

Utredningen konstaterar att detta innebär att svensk lagstiftning inte uppfyller kraven i artiklarna 8 och 6.1 i Europakonventionen. VBU delar den bedömningen fullt ut. Rätten att överklaga är av central betydelse för rättssäkerheten och bör därför kodifieras i lag.

4. Avsnitt 7.2.7 – Förbättrade möjligheter för socialnämnder att hämta in uppgifter

VBU tillstyrker förslaget med vissa reservationer.

Utredningen föreslår en ny bestämmelse som ger socialnämnden rätt att hämta in uppgifter från myndigheter och yrkesverksamma under hela den tid ett barn är omhändertaget, även utanför pågående utredning. VBU förstår behovet av att socialnämnden har tillgång till aktuell information för välgrundade bedömningar om umgänge och vårdens upphörande.

Uppgiftsinsamling utgör ett integritetsintrång och bör därför förenas med tydliga proportionalitetskrav och att uppgiftsinsamling aldrig ska ske rutinmässigt utan alltid motiveras av ett konkret behov och att föräldrar och närstående informeras om vilka

uppgifter som inhämtats och ges möjlighet att bemöta uppgifterna innan beslut fattas.

5. Avsnitt 7.4 - Obligatoriska drogtest

VBU tillstyrker förslaget med vissa reservationer.

VBU tillstyrker att nämndens skyldighet att besluta om drogtest förtydligas och skärps och att beslutet kan överklagas. Drogtest bör endast ske, så som utredningen föreslår, om det finns anledning till det och mindre ingripande åtgärder inte är tillräckliga.

Föreningen anser dock att socialnämnden bör ha välgrundad anledning till att besluta om drogtest. D.v.s. dokumenterad anledning, t.ex. tidigare känd eller pågående missbruksproblematik eller fall där skadligt bruk är grunden för omhändertagandet. Endast misstanke eller påståenden om missbruk bör inte föranleda obligatoriska drogtest. Beslut om drogtest måste föregås av en behovsprövning och uppfylla krav på proportionalitet.

6. Genomförande och uppföljning

VBU vill betona att lagstiftning i sig inte är tillräcklig. Föreningens erfarenhet visar att bristerna ofta beror på hur lagen tillämpas i praktiken. Det är avgörande att de föreslagna lagändringarna följs av obligatorisk utbildning av socialsekreterare om det nya regelverket och om hur bedömningar av barnets bästa ska dokumenteras. Även uppföljning och riktade tillsynsinsatser som granskar tillämpningen av de nya umgäengesreglerna behövs.

Stockholm den 10 augusti 2026

Farouk Medina Ávila
Styrelseledamot (föredragande)

Peter Meurling
Ordförande (beslutsfattare)

Föreningen Vårdnad Boende Umgänge i Sverige